

УДК 636:634.0.43

ЗАХИСТ ЛІСОВИХ МАСИВІВ ДП «ВОВЧАНСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ВІД ПОЖЕЖ

Євтушевський М. Н.

Харківська державна зооветеринарна академія

Пієв С. М.

ДП «Вовчанське лісове господарство»

Проведено аналіз та надано оцінку ефективності протипожежних заходів у ДП «Вовчанське лісове господарство», що розташоване в північно-східній частині Харківської області на території Вовчанського, Харківського і Чугуївського адміністративних районів.

Ключові слова: охорона лісів, лісові пожежі, клас пожежної небезпеки, гасіння пожеж, протипожежні заходи

Актуальність проблеми. Ліси ДП «Вовчанське ЛГ» становлять важливу складову частину лісового фонду України, є джерелом цінної деревини, сприяють поліпшенню водного режиму території, припиненню ерозійних процесів та широко використовуються для задоволення культурних і естетичних потреб населення.

Територія лісгоспу характеризується високим класом пожежної небезпеки, що зумовлено великим відсотком соснових насаджень, близькістю населених пунктів, наявністю транспортних шляхів і масовим притоком відпочиваючих на Печенізьке водосховище влітку та грибників восени. Протяжність доріг на території лісгоспу складає 498,5 км, із них з твердим покриттям - 16,8 км. Враховуючи такі особливості функціонування лісгоспу і тривалість сухої погоди, пожежонебезпечний сезон встановлюється на 8 місяців.

Мета досліджень. Виявлення стану охорони лісів від пожеж та заходи боротьби з ними у ДП «Вовчанське ЛГ».

Матеріал та методи досліджень. Згідно лісорослинного районування територія Вовчанського держлісгоспу відноситься до південної частини лівобережного лісостепу.

Клімат лісорослинного району благоприємний для успішного росту дуба звичайного (*Quercus robur* L.), сосни звичайної (*Pinus silvestris*), ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.), кленів (*Acer platanoides* L., *A. pseudoplatanus* L.), вільхи чорної (*Alnus glutinosa* L. Gaertn), осики (*Populus tremula* L.), берези (*Betula verrucosa* Ehrh.) і значної кількості інших деревних та чагарникових порід.

Територія лісгоспу на лівому березі Сіверського Дінця порізано старими руслами, поверхня нерівна, ліси зростають на наносних пісках. Правобережна частина пересікається ярами і балками зі стрімкими схилами різних експозицій. Лісистість зони діяльності лісгоспу становить 16,8%.

Згідно Постанови КМ України від 16. 04. 07р. за № 733 за категоріями лісів площа лісгоспу поділяється наступним чином: ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення – 3880,5 га; - рекреаційно-оздоровчі ліси – 21809,5 га; захисні ліси – 2235,0 га.

Виявлення лісових пожеж проводиться шляхом спостережень із стаціонарних пожежних веж і при наземному патрулюванні на маршрутах на протязі всього пожежонебезпечного періоду.

Результати досліджень. ДП «Вовчанське ЛГ» розташоване в північно-східній частині Харківської області на території Харківського (811 га), Чугуївського (579 га) та Вовчанського (26576,1 га) районів.

Перед початком пожежонебезпечного періоду складається і затверджується рішенням відповідних райвиконкомів мобілізаційно-оперативний план ліквідації лісових пожеж на випадок їх виникнення. В ньому вказується сили і засоби, що залучаються до гасіння, а також пожежна техніка і інвентар.

На протязі року лісова охорона проводить роз'яснювальну роботу з протипожежної тематики серед працюючих і відпочиваючих у лісі та грибників. Фахівці лісгоспу виступають по радіо, телебаченню, в газетах.

Харківським державним проектно-вишукувальним інститутом агро меліорації та лісового господарства складено на тривалу перспективу проект протипожежного облаштування лісових насаджень лісгоспу, згідно якого на території лісового фонду існує і підтримується в робочому стані 52 км протипожежних розривів, 800 км мінералізованих смуг, 70 шлагбаумів, 5 спостережних металевих веж.

Ступінь пожежної небезпеки на території лісгоспу, визначений за „Шкалою оцінки природної пожежної небезпеки лісових ділянок лісового фонду” розробленої інститутом „Укрдіпроліс” і затвердженої наказом Міністерства лісового господарства України від 2 червня 1997 року за № 52, становить 2,68 (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл території Вовчанського лісгоспу за класами пожежної небезпеки

Лісництво	Класи пожежної небезпеки					Разом	Середній клас
	1	2	3	4	5		
Чайківське	119,7/4,2	1064,7/37,5	1553,7/54,7	51,1/1,8	52,8/1,8	2842,0/100	2,6
Жовтневе	517,4/13,3	1855,3/47,5	1319,0/33,8	95,7/2,4	115,6/3,0	3903/100	2,3
Старицькі	47,5/1,0	291,3/6,0	4118,0/84,2	348,6/7,1	81,6/1,7	4887/100	3,0
Рубіжанське	315,6/5,0	2080,9/33,0	3538,6/56,1	186,0/3,0	183,9/2,9	6305/100	2,6
Старосалтівське	228,3/4,1	2042,2/37,2	2787,0/50,8	282,4/5,1	152,1/2,8	5492/100	2,6
Хотімлянське	88,4/2,0	178,1/3,9	4084,1/90,6	84,7/1,9	70,7/1,6	4506/100	3,0
Разом:	1032,9/3,7	7512,5/26,9	17400,4/62,3	1048,5/3,8	656,7/3,3	27935/100	2,68

Попереджувальні протипожежні заходи в ДП «Вовчанське ЛГ» спрямовані на запобігання виникнення та обмеження поширення лісових пожеж. Сюди відносяться роз'яснювальна робота серед населення та адміністративні заходи, що визначають особливі вимоги пожежної безпеки в лісі, і організація контролю за виконанням цих вимог (табл. 2).

Таблиця 2. Протипожежні заходи в ДП «Вовчанське ЛГ»

Найменування заходів	Одиниця вимірювання	Кількість
1. Попереджувальні протипожежні заходи		
1.1. Організація постійних протипожежних виставок (агітвітрин)	шт	1
1.2. Встановлення попереджувальних аншлагів	шт.	62
1.3. Обладнання місць відпочинку і куріння	шт.	18
1.4. Встановлення шлагбаумів		59
2. Обмежувальні протипожежні заходи		
2.1. Створення протипожежних розривів	км.	52,0
2.3. Створення мінералізованих смуг	км	305
2.4. Догляд за мінералізованими смугами	км	2403
3. Дозорно-сторожові протипожежні заходи		
3.1 Будівництво ЛПС 1 типу	штук	2
3.2 Будівництво пожежних веж	штук	4
3.3 Організація пунктів зосередження п/п інвентарю	штук	7
3.4 Утримання тимчасових пожежних сторожів	осіб	8
3.5 Утримання ЛПС і зв'язку	тис. грн.	510,0

Захисні протипожежні смуги служать для обмеження можливого поширення низових пожеж та виконують роль опорних ліній для пуску зустрічних палів при гасінні. Вони розміщені в наступних місцях: а). по межах ділянок, які засаджені культурами цінних хвойних молодняків; б). у хвойних масивах вздовж залізних, шосейних і ґрунтових доріг; в). на протипожежних розривах; г). на лісосіках з залишеною в пожежонебезпечний сезон заготовленою лісопродукцією; д). по межах лісу з сільськогосподарськими угіддями, де можливий перехід у лісові масиви вогню при проведенні палів на сільськогосподарських полях.

Протипожежні смуги в лігоспі створюються за допомогою тракторних плугів ПДП-1,2 і бульдозерів. Вздовж існуючих протипожежних розривів проводиться суцільна оранка мінералізованих смуг. Ширина мінералізованої смуги залежить від ширини протипожежного розриву (ПР).

- при ширині ПР 30м мінералізовані смуги створені з обох боків розриву шириною по 10 м;
- при ширині ПР 20м ширина мінералізованої смуги – 7м;
- при ширині ПР 10-16 м ширина мінералізованої смуги по 5 м з обох боків ПР.

Навколо хвойних молодників, проїжджих просік створені мінералізовані смуги шириною 1,4 м. Вздовж ЛЕП, залізниць, по межі соснових насаджень з іншими землекористувачами, та з обох сторін автодоріг мінералізована смуга створена шириною 2,8 м. На створених мінералізованих смугах тричі на рік ведеться догляд. Перший догляд виконується на початку пожежонебезпечного періоду - 15-20 березня, другий – 15-20 липня, третій – 15-20 жовтня. Кожні три роки смуги повністю поновлюються.

Протипожежні розриви виконують роль дороги і одночасно служать перешкодою для поширення низових і слабких верхових пожеж. Їх створили у великих соснових масивах:

- Жовтневе лісництво - ширина протипожежного розриву становить 30м, розриви створені у лісних кварталах 48-51; 56; 61; 68; 71; 77;
- Рубіжанське лісництво -. ширина протипожежного розриву становить 20м, розриви створені у лісних кварталах 1, 2, 4-6, 8, 9, 13, 14, 16-19, 76-79, 82, 84, 86-88, 91-92, 95, 96;
- Старосалтівське лісництво - ширина протипожежного розриву становить 20 м, розриви створені у лісних кварталах 99, 115, 117, 118, 120, 121 у вигляді доповнення до таких природних розривів як ріки, озера, безлісні простори, листяні насадження.

Пожежостійкі узлісся призначаються для обмеження поширення верхових пожеж. Їх влаштували - на ділянках, прилеглих до протипожежних розривів, на залізних і шосейних дорогах, а також навколо розташованих у лісі населених пунктів на випадок виникнення верхових пожеж, у кварталах 3,4,5 Жовтневого лісництва; 88-89, 92 Рубіжанського лісництва; кварталі 99 Старосалтівського лісництва біля траси Вовчанськ-Харків.

Пожежостійкі узлісся формували під час рубок догляду за лісом. Для цього на узліссі вирубали сосну, доки її частка у насадженні стала меншою 0,3, і залишали дерева листяних швидкоростучих порід.

У лісових культурах пожежостійкі узлісся створювали шляхом висадки стійких проти пожеж деревних і чагарникових порід. При цьому в якості головних порід використовувати дуб, березу, тополі (*Populus tremula L.*, *P. - nigra L.*), клен, ясен, з супутних – берест (*Ulmus foliacea Gilib*), липу (*Tilia cordata Mill*), горобину (*Sorbus aucuparia L.*); із чагарників- бузину (*Sambucus nigra L.*), вербу (*Salix acutifolia Willd.*), калину (*Viburnum opulus L.*), жимолость (*Lonicera xylosteum L.*), скумпію (*Cotinus coggygria Scop.*), ліщину (*Corylus avellana L.*) та ін.

Для зручності забору води із водойм на гасіння пожежі влаштували під'їзді шляхи у пунктах:

- Чайківське лісництво – кв. 5-6, р. Вовча (природний забір);
- с. Волохівка - кв.9-10 (біля мосту, природний забір);
- с. Охримівка - кв.16-22 (водонапірна башта);
- с. Хрипуни - кв.30-33 (природний забір, ставок);
- Жовтневе лісництво – кв.8, с. Гатище (озеро, природний забір);
- с. Стариця - кв. 51 (Печенізьке водосховище);

м.Вовчанськ - кв.1-10 (гідрант);
 Старицьке лісництво – кв.1-2, 30-31 с.Ізбицьке (природний забір);
 с. Тернова, кв.56 (ставок);
 Рубіжанське лісництво - кв. 26-30, с. Велика Писарівна (природний забір);
 с. Соснове - кв. 78-80 (природний забір біля мосту);
 с. Революційне - кв. 90-92 (пожежна водойма і гідрант);
 Старосалтівське лісництво – кв. 17-20 (пожежний гідрант і водонапірна башта);
 с. Піщане - кв.7 (природний водозабір);
 Хотімлянське лісництво- кв.90 с. Велика Бабка (природний водозабір);
 с. Велика Бабка кв. 142-143 (пожежний водойм)

З метою забезпечення пожежної безпеки в лісових масивах прибирається хмиз та проводяться санітарні рубки з щорічним об'ємом від 200 до 1200 куб. м. В першу чергу вони проводяться на ділянках, прилеглих до доріг загального користування.

Крім того, при проведенні рубок догляду за лісом пожежостійкість насадження підвищили шляхом збереження листяних чагарників і підліску, а при закладці лісових культур вибирали стійкі проти пожежі породи.

Дозорна служба здійснюється з пожежних вишок та наземними патрулями. Крім того, організована сторожова охорона силами лісозаготівельників. При виникненні лісових пожеж налагоджений чіткий зв'язок і взаємодопомога з Управлінням МНС у Харківській області.

Пожежні вишки збудовані за типовими проектами і досягають висоти 16 м в Жовтневому, Старицькому, Рубіжанському лісництвах та 30-и метрова пожежна вежа оснащена системою теленагляду ВПК-1200.

Наземне патрулювання здійснюється майстрами лісу. Маршрути патрулювання охоплюють найбільш небезпечні в пожежному відношенні ділянки лісу.

Для гасіння лісових пожеж у лісгоспі та лісництвах створена пожежно-хімічна станція, а постійні робочі організовані в добровільні пожежні команди і дружини.

Пожежу гасять: 1). забиванням вогню гілками та засипанням землею; 2). розчинами хімікатів; 3). водою; 4). ранцевими вогнегасниками РП-18; зустрічними палами.

Дотушують локалізовану пожежу шляхом повної ліквідації усіх димових точок і джерел вогню, засипаючи їх землею або заливаючи водою. Усі роботи з дотушування ведуться від периферії згарища до його центру.

Після ліквідації пожежі організовується окараулювання згарища робітниками протягом 2-3 днів, під керівництвом працівника лісової охорони.

Відомості про лісові пожежі в ДП «Вовчанське ЛГ» та протипожежні заходи представлені в табл. 3.

Таблиця 3. Лісові пожежі на території ДП «Вовчанське ЛГ»

Показники	Одиниця вимірювання	Усього за 2011-2015 рр.
1.Площа, пройдена пожежами	га	9,78
в т.ч. вкрита лісовою рослинністю	га	9,70
2.Кількість пожеж – усього	випадків	10
в т.ч. верхових	га	8,05
низових	га	1,73
підземних	га	-
3.Середня площа однієї пожежі	га	0,97
4.Стовбурний запас згорілої та пошкодженої деревини	тис.м ³	1,3
5.Збитки від пожеж	тис.грн.	130
в т.ч. витрати на гасіння	тис.грн.	12
6.Витрати на охорону від пожеж	тис.грн.	1,1
7.Причини пожеж		
7.1.Необережне поводження з вогнем у лісі	випадків	10
7.2. Не встановлено		

Як видно з таблиці, пожежі нанесли чималі збитки лісовому підприємству. Причиною виникнення їх у всіх випадках було необережне поводження з вогнем.

Висновки: 1. Головною складовою частиною охорони лісу від пожеж у ДП «Вовчанське ЛГ» є профілактична робота з населенням. Вона проводиться широко і комплексно. Особлива увага звертається на необхідність посилення її в пожежонебезпечний період;

2. Державне підприємство «Вовчанське ЛГ» має передбачені чинними пожежними правилами плани реагування на виникнення пожежі в природних екосистемах, а також технічні засоби і підготовлених фахівців для її гасіння, що запобігає виникненню неконтрольованих масштабних пожеж.

Список використаних джерел

1. Кучерявий В. П. Екологія / В.П. Кучерявий. – Львів: Світ . 2000. – 499. с.
2. Правила пожежної безпеки в лісах України. Затверджено Наказом Державного комітету лісового господарства України від 27 грудня 2004 р.- 278 с..
3. Санітарні правила в лесах України. М. - Постанова КМУ №555 від 27 липня 1995р. с.3 - 5.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон. Кодекс від 07.12.1984 р. №8073 (редакція станом на 06.10.2015р.)
5. Термена Б.К. Лісознавство з основами лісівництва / Б.К. Термена – Чернівці – Книги – XXI -.2005 – 159 с.
- 6.Ткаченко М. Е. Общее лесоводство / М. Е. Ткаченко. – М. ; Л.: Гослесбумиздат, 1955. – 599 с.

References

1. Kucheriavyu VP Ecology / Lviv: Svit. 2000. - 499.
2. Rules of fire safety in the forests of Ukraine. Approved by the Decree of the State Forestry Committee of Ukraine dd December 27, 2004.- 278.
3. Sanitary regulations in the forests in Ukraine. M. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine 555 dd July 27, 1995. 3 - 5.
4. Code of Ukraine on Administrative Offences. Law. Code dd 12.07.1984 No 8073 (edition as of 06/10/2015)
5. Thermena BK Dendrology with the basics of forestry / Chernivtsi - Knyhy –XXI -.2005 - 159.
6. Tkachenko MY General forestry Moscow; Leningrad: Goslesbumizdat, 1955. - 599.

ЗАЩИТА ЛЕСНЫХ МАССИВОВ ГП «ВОЛЧАНСКОЕ ЛЕСНОЕ ХОЗЯЙСТВО» ОТ ПОЖАРОВ

Евтушевский Н. Н.

Харьковская государственная зооветеринарная академия,

Пиев С. Н.

ГП «Волчанское лесное хозяйство»

Ключевые слова: охрана лесов, лесные пожары, класс пожарной опасности, тушение пожаров, противопожарные мероприятия

Территория ГП «ВолчанскоеЛХ» характеризуется высоким классом пожарной опасности (2,68), обусловленным участием в составе леса сосновых насаждений, близостью населенных пунктов, разветвленной транспортной сетью, массовым притоком отдыхающих на Печенежском водохранилище летом и грибников осенью.

Цель работы. Изучение состояния охраны лесов от пожаров и мер борьбы с ними в ГП «Волчанское ЛХ»

Методика исследований. Выявление лесных пожаров проводится путем наблюдений из стационарных пожарных вышек и при наземном патрулировании на маршрутах на протяжении всего пожароопасного периода.

Результаты исследований. Установлено, что перед началом пожароопасного периода в ГП «Волчанское ЛХ» составляется мобилизационно-оперативный план ликвидации лесных пожаров на случай их возникновения. В нем указываются силы и средства, привлекаемые к тушению.

В течение года лесная охрана проводит разъяснительную работу среди населения с противопожарной тематики, специалисты лесхоза выступают на радио, по телевидению, в газетах. Противопожарные мероприятия в ГП «Волчанское ЛХ» направлены на предупреждение возникновения и ограничение распространения лесных пожаров.

Созданные на лесной территории защитные противопожарные полосы служат для ограничения распространения низовых пожаров и исполняют роль опорных линий для пуска встречного огня при тушении. Вдоль существующих противопожарных разрывов производится сплошная вспашка минерализованных полос.

С целью обеспечения пожарной безопасности в лесных массивах убирается хворост и ежегодно проводятся санитарные рубки объемом от 200 до 1200 куб.м

В случае возникновения лесного пожара существует четкая связь и взаимопомощь с Управлением МЧС у Харьковской области.

Выводы. Главной составляющей частью охраны леса от пожаров у ГП«Волчанское ЛХ» является профилактическая работа с населением. Особое внимание обращается на необходимость усиления ее в пожароопасный период. Предприятие справляется с локализацией пожаров и не допускает их до неконтролируемых масштабов.

PROTECTION OF THE FORESTS OF SE "VOLCHANSK FORESTRY" AGAINST FIRES

Yevtushevskiy NN
Kharkov State Zooveterinary Academy
Piev SN
SE "Volchansk Forestry"

Keywords: protection of forests, forest fires, fire hazard, fire fighting, fire prevention measures

The territory of the State Enterprise "Volchansk Forestry" is characterized by a high class of fire hazard (2.68), due pine plantations in the forests, proximity to settlements, extensive transport network, massive influx of tourists to the Pechenegi reservoir in summer and of mushroom gatherers in autumn.

Objective. To study the state of the forest protection against fires and measures to fight them in SE "Volchansk Forestry"

Methods. Forest fires are detected by observation from stationary fire towers and ground patrols on routes throughout the fire season.

Results. It was established that before the fire season in SE "Volchansk Forestry" a mobilization-operation plan of forest fire extinction in the event of their occurrence was prepared. The plan specifies forces and means involved in extinction.

Throughout the year, the forest guard carries out explanatory work on the fire theme among the population, the Forestry experts speak on the radio, on television, in newspapers. Fire

prevention measures in SE "Volchansk Forestry" are aimed at preventing forest fires and limiting their spread.

Protective firebreaks created on the forest territory serve to limit the spread of surface fires and play the role of reference lines to start a counter fire upon extinction. Mineralized bands are constantly plowed along the existing fire breaks.

To ensure fire safety in the forests, fallen dead branches are removed, sanitary felling (from 200 to 1,200 m³) is performed annually.

In the event of a forest fire, there is a clear connection and mutual assistance with the Office of the Emergency Situations Ministry in Kharkiv region.

Conclusions. The main component of the protection of forests against fires in SE "Volchansk Forestry" is preventive work among the population. Particular attention is paid to the need to strengthen it in the fire period. The enterprise copes with the localization of fires and does not allow them to expand to uncontrollable proportions.